HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

טימא א] טהרות ומת א) לא קנסו בנו אחריו מ"ט א] היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק קנסא דרבנן (א) ב] לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן: **מתני'** מעשה ג] בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל וראהו ד] קסטור אחד ואמר מה טיבו של זה אמרו לו בכור הוא ואינו נשחט אלא א"כ היה בו מום ב) נטל פיגום וצרם ה] אזנו ובא מעשה לפני חכמים והתירו ו] (ב) ואחר שהתירו הלך וצירם באזני בכורות אחרים ואסרו פעם אחת היו תינוקות משחקין בשדה וקשרו ז] זנבי טלאים זה בזה ונפסקה זנבו של אחד מהם והרי הוא בכור ובא מעשה לפני חכמים והתירו ראו שהתירו הלכו וקשרו זנבות ° בכורות אחרים ואסרו ג) זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור שלא לדעתו מותר: **גמ'** פעם (ב) אחרת היה כו': וצריכא דאי אשמעינן עובד כוכבים דלא אתי למיסרך אבל קטן דאתי למיסרך אימא לא ואי אשמעינן קטן משום דלא אתי לאיחלופי בגדול אבל עובד כוכבים דאתי לאיחלופי בגדול אימא לא צריכא א"ר חסדא אמר רב קטינא לא שנו אלא דא"ל אא"כ היה בו מום אבל א"ל אם נעשה בו מום כמאן דא"ל זיל עביד ביה מומא דמי אמר רבא מכדי ממילא הוא מה לי היה מה לי נעשה אלא נעשה נמי ממילא הוא ולא שנא: זה הכלל כל שהוא לדעת אסור: לאיתויי מאי לאיתויי גרמא: שלא לדעת: לאיתויי מסיח לפי תומו: **מתני'** ד) היה בכור ח] רדפו בעטו ועשה בו מום ה"ז שוחטין עליו: **גמ'** א"ר פפא לא שנו אלא שבעטו בשעת רדיפה אבל לאחר רדיפה לא פשיטא מהו דתימא צעריה הוא דמדכר קמ"ל ט] איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא בשעת רדיפה אין ג) אבל שלא בשעת רדיפה לא אלא ה) אפילו לאחר רדיפה נמי מאי טעמא צעריה [הוא] דמדכר ד) א"ר יהודה ו) מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם אמר רבא גדיא באודניה אימרא בשפוותיה איכא דאמרי אימרא נמי באודניה אימור דרך צדעיו נפק אמר י] רבא אכל ולא מיחזי פעי ומיחזי הוי מומא מאי קמ"ל תנינא יא] ז) החוטין החיצונות שנפגמו ושנגממו הפנימיות שנעקרו יב] מ"ט לאו משום דכי פעי מיחזי אמר יג] רב פפא רבא נמי טעמא דמתני' מפרש מאי טעמא נעקרו הוי מומא משום דכי פעי מיחזי: **מתני'** כל המומין הראויין לבא בידי אדם רועי ישראל נאמנין יד] רועים כהנים אינן נאמנין רשב"ג אומר ח) נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו ר"מ אומר י) החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו: **גמ'** ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר ט) רועי ישראל בי כהנים נאמנין ללגימא לא חיישינן רועי כהנים בי ישראל אין נאמנין מימר אמר כיון דקא טרחנא ביה לא שביק לדידי ויהיב לאחריני והוא הדין כהן לכהן דחיישינן לגומלין ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ואתא רבי מאיר למימר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו וחד אמר רועי ישראל והן כהנים נאמנין

מימר

טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו. לשלם אע"ג דלדידיה קנסו כדאמרי בפ' ארבעה אבות נזיקין (ב"ק ד:): **שאינו ניכר.** שהרי טו] טהרות מונחות לפניו ואין היזק ניכר בהן: **לא שמיה היזק.** לחיוביה אפי' לדידיה מדאורייתא: **מתני' ושערו מדולדל.** לפי שלא טז] היה נגזז מעולם: **קסדור.** ממונה: **מה טיבו של זה.** שהניחוהו להזקין כל כך: **פיגום.** רומח: **והתירו.** שהרי אין לומר שהעובד כוכבים הזה להתירו נתכוין שהרי אינו יודע שע"י מום שיעשה בו ישחט אלא א"כ נפל יז] מאליו: **כל שהוא לדעת.** יח] שלהטיל מום נתכוין להתירו: **גמ' דאי אשמעינן עובד כוכבים.** ז) דהתירו בכור ראשון על ידו משום דליכא למימר אתי האי עובד כוכבים למיסרך ללמד להטיל מום בקדשים דסירכיה דעובד כוכבים לא איכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורא: **ולא אתי לאיחלופי בגדול.** דמאן דחזי דהתירו חכמים במום הבא לו ע"י תינוקות לא אתי למימר אי שדי גדול מומא מישתרי דגדול בקטן לא מיחלף: **לא שנו.** דמותר הבכור ע"י העובד כוכבים: **אלא דאמרו ליה.** לקסדור אינו נשחט אלא א"כ היה בו מום דמשמע יט] שיפול בו מום ממילא דליכא למימר דמדבריהם למד עובד כוכבים דניחא להו שיפיל בו מום: **נעשה.** משמע ע"י אדם: **ממילא הוא.** שלא היה יודע העובד כוכבים שיהא מותר על ידו ולא להתיר נתכוין: **גרמא.** אם הניח בצק ודבילה ע"ג אוזן הבכור כדי שיבא הכלב ויטלנו: **מסיח לפי תומו.** שלא שאלם קסדור מה טיבו אלא הם עצמן מסיחין לפי תומם כ] ואומרים ראה לא ישחט זה לעולם אלא ע"י מום ולא נתכוונו לכך שיטיל בו מום: **מתני' היה בכור.** איל מנגח רודפו לאדם לנגחו ובעטו אדם לבכור ועשה בו מום: **ישחט עליו.** ואפי' כא] כהן לפי שלהצלתו נתכוין: **גמ' צעריה.** מה שרדפו: **קודם שיצא לאויר העולם.** דבכור אינו קדוש עד כב] שתקדשו רחם: **גדיא באודניה.** גדי אזניו ארוכות וקודם שיצא כל ראשו נראין אזניו ויכול כג] להטיל מום דכל זמן שלא יצא כל ראשו אינו כילוד: **אימרא בשיפתיה.** ששפתיו נראין תחלה ואזניו (ג) כד] קשורות ואינן נראות עד שיצא כל ראשו: **לדעיו.** טונפל"ש: **אכיל ולא מיחזי.** אם לבכור יש לו מום בתוך פיו וכי אכיל לא מיחזי ח) אפילו הכי כי פעי מיחזי הוי מום שבגלוי ונשחט עליו דאמרי' בפירקין לקמן (דף לז.) דאינו נשחט אלא על כה] מום שבגלוי: **פעי.** צועק ופותח פיו הרבה: **חוטין החיצונות.** ככי דשיני שקורין כו] ינליב"ה. החיצונות אותם שלפנים כנגד חוטמו (ד) כז] שניטל שנפגמו מהם מעט: **או שנגממו.** שנחתכו ברחבן מלמעלה בעומק ולא חיסרו כלום הוי מום הואיל ונראו כח] אותן חוטין: **פנימיות.** שהשיניים הגדולות קבועות בהן שקורין מיישליר"ש: **שנעקרו.** לגמרי הוי מום כדמפרש ואזיל הואיל וכי פעי מיחזי אבל פגימה או גימום אינו ניכר בהם שהרי חבואות כט] בפה: **מאי טעמא.** הוי פנימיות מום אפילו ט) בעיקרה: **מתני' הראוין לבא ע"י אדם.** שיש לומר אדם הטילו בו כגון נסמית עינו נקטעה ידו נסדקה אזנו: **רועי ישראל נאמנין.** לומר מאליהן נארעו לו: **רועי כהנים אין נאמנין.** דנחשדו בדבר. ובגמרא מפרש מאי קרי רועי ישראל ומאי קרי רועי כהנים. האי דנקט ראוין לבא בידי אדם לפי שיש מומין שאין ראוין לבא בידי אדם כגון בעל חמש רגלים או עינו אחת גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז דהוי מום שאין אדם נחשד עליו: י) דרשב"ג ור"מ מפרש בגמ': **גמ' חד אמר.** מתני' דקתני רועי ישראל נאמנין ל] אפילו הן עומדים בבית הכהנים שהבכור שלהם: **ללגימא לא חיישינן.** דליחשדיה שמא על ידי אדם בא לו בכוונה ורועה זה משקר ובא להתירו כדי שישחטו רבו כהן ויאכילנו ממנו עמו: י) והא דקתני רועי כהנים אין נאמנין הכי קאמר רועים שהן כהנים אין נאמנין אם הבכור ביד ישראל דנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטילו כ) בו:

למימר

גדיא באודניה. כשרואה שמיעוט הראש בחוץ יכול להטיל מום באוזן ט) ואין לו לחוש לב] מרישא האוזן שמא יצא רוב הראש וחזר דמתוך שאזני הגדי גדולות דרך אזנים לצאת במיעוט הראש אימרא בשפוותיה אבל באזניה לא לג] ויש לו לחוש שמא יצא רוב הראש וחזר: **איכא דאמרי אימרא נמי באודניה** לד] [אימור] דרך צדעין נפק. כיון שרואה עכשיו מיעוט לה] אוזן אין לומר שמא יצא ראשו ורובו וחזר מ) והא אימר כמו ודאי כמו חיישי' שמא חוץ לחומה לנו דפרק השואל בשבת (דף קנא.) לו] ודחיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו דפרק אחד דיני ממונות לז] (סנהדרין לג.) ורבא דהכא ס"ל י) כרב חסדא דפ' בהמה המקשה (חולין סט:) דלרב הונא דאמר התם יצא שליש ומכרו לעובד כוכבים לח] ויצא שליש אחר קדוש ולא חלה המכירה כלל כיון דנפק לבסוף רובא דאיתגלי מילתא דלמפרע קדוש א"כ הכא נמי לט] שיצא רוב אחרי כן איגלאי מילתא דהוה קדוש מעיקרא ונתחייב מ] ממה שמטיל מום בבכור ואיכא לאוקמי הא מא] דרב יהודה אליבא דרב הונא ס) כשלא יצא כלל וסוגיא נמי דריש כיצד מערימין (תמורה כד:) דמוקי דרב יהודה בזמן הזה ולא חזי להקרבה ופריך אי בזמן הזה מאי למימרא ומשני מהו דתימא נגזור דילמא נפיק רוב ראשו וקא שדי מב] מומא קמ"ל ההיא נמי דלא כרב הונא דלדידיה במיעוט ראשו נמי איכא איסורא ולא ה"ל למינקט רוב ראשו ועוד התם ע) דקאמר ליה רב עמרם לרב ששת אמר על הבכור עם יציאת רובו יהא עולה עולה הוי או בכור הוי מג] נמי דלא כרב הונא דמשמע מד] דפשיטא דקודם יציאת רובו יכול להפקיע מה] קדושת בכור אם לא נחלק בין מכירה להנך:

מימר

מסורת הש"ס

א) [גיטין נג. וש"נ], ב) [במשנה שבמשניות א"י ראה], ג) לאחר רדיפה לא אלא אפילו כו' ל"ק, ד) לעיל ג: לקמן נג: תמורה כד:, ה) [לקמן לז. לט:], ו) יומא עח. לעיל ג, ז) נ"א דהטיל מום לבכור ראשון והתירו על יד ל"ק, ח) וכי פעי מיחזי אפ"ה הוי מום שבגלוי ל"ק, ט) בנעקרו ל"ק, י) בי ישראל והא ל"ק, כ) בו למימר הד"א ל"ק, ל) גי' ל"ק ואין לו לחוש שמא יצא רוב הראש קודם שיצא האוזן וחזר דמתוך כו' כצ"ל, מ) והאי אימור ל"ק, נ) כרבה דפ' ל"ק, ס) [ע' בחולין דף סט ע"ב תוס' ד"ה רב הונא], ע) [שם כה.],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' דרבנן הוא לדידיה: (ב) שם פעם אחת היו כו' ולריכא: (ג) רש"י ד"ה אימרא וכו' ואזניו קצרות ואינן נראות: (ד) ד"ה חוטין וכו' חוטמו שנפגמו שניטלה מהם:

◆

גליון הש"ס

מתני' וקשרו זנבות בכורות. ע' ברא"ש פ"ז דנ"מ סי' ז:

◆

לעזי רש"י

טונפל"ש [טינפלי"ש]. צדעיים.

ינציב"ה [יינציבי"ש]. חניכיים.

מישליר"ש. (שיניים) טוחנות.

◆

מוסף רש"י

טימא כו' לא קנסו בנו אחריו. לשלם, ואע"ג שהוא חייב לשלם כדתנן בהניזקין (גיטין נג:) המטמא והמדמע והמנסך שוגג פטור ומזיד חייב (שם מד.). **היזק שאינו ניכר.** הטומאה אינה ניכרת בפירות, לא שמיה היזק. לחייב נכסיו מן התורה (שם). **קודם שיצא לאויר העולם.** ועדיין לא נתקדש, דבכור ברחם תליא קדושתיה, דכתיב כל הבכור אשר יולד, ולא הוי כמטיל מום בקדשים (לעיל ג:). **גדיא באודניה.** שהגדי יוצא דרך לדעיו ונראות האזנים תחלה, **אימרא בשפוותיה.** שפי הטלה יוצא תחלה (תמורה כד:). **החוטין החיצונות.** ייגלב"ש שבאמצע הפה, **שנפגמו.** שנחסרו מעט, **ושנגממו.** שנחתכו בסכין ברוחבו ולא חיסרו אלא כעין סדק (לקמן לז.). **רועים כהנים אינן נאמנין.** לומר מאליו נפל בו מום זה, לפי שנחשדו כהנים להטיל מומין בבכורות בזמן הזה כדי להתירן בשחיטה, ואם הביא בכור להראותו לחכם לריך שני עדים עמו שמאליו נפל בו מום זה (סנהדרין ל: ובעי"ז ביצה כז.).

◆

רבינו גרשום

טימא טהרותיו לא קנסו בנו לעולם: א) זקן. שלא היה בו מום ושערו מדולדל לפי שהיה אסור בגיזה: פיגום. רומח: (זכר של רחלים. היינו בכור): כל שהוא לדעתו. לדעת הבעלים אסור ושלא לדעתו דלא ציוו בפירוש הבעלים לא לקסדור ולא לתינוקות משום הכי התירו. אבל כשצרם באזני בכורות אחרים והתינוקות [illegible] היינו לדעתם משום הכי אסרו. וצריכא. דקתני והתירו והתירו תרי זמני דאי אשמעינן עובד כוכבים קסדור משום הכי התירו. דלא קא אתי למסרך דלית ביה למיגזר משום מילתא דעובד כוכבים ולא איכפת (ליה) [לן] באיסורא משום הכי התירו: אבל קטן דאתי למסרך. דאי שרית השתא דילמא אתי למעבד כשהוא גדול אימא לא. ואי אשמעינן תינוקות משום הכי התירו דלא אתי לאיחלופי בגדול: אבל עובד כוכבים קסדור דאתי לאיחלופי בגדול ישראל [illegible] אינו נשחט אלא א"כ היה בו מום [illegible] לאיתויי גרמא. שמניח בצק או דבילה באזנו: לאיתויי מסיח לפי תומו דאפי'

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה ג:

לה ב ג מיי' פ"ב מהל' בכורות הל' יג טוש"ע י"ד סי' שיג סעיף ג:

לו ד מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ד:

ה [מיי' שם טוש"ע שם]

לז ו מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעי' ז:

לח ז מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ג:

לט ח מיי' פ"ב מהל' בכורות הל' יז טוש"ע י"ד סי' שיד סעי' ג:

מ ט מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעי' ג:

◆

שיטה מקובצת

א] טימא טהרותיו של חבירו ומת: ב] דרבנן הוא: ג] מעשה. עי' תוס' לעיל (דף כד ע"ב) ולקמן (דף גו ע"א): ד] וראהו קסדור אחד: ה] וצרם את אזנו: ו] והתירו ראה שהתירו הלך וצרם: ז] וקשרו זנבות טלאים: ח] בכור רודפו ובעטו ועשה כו' הרי זה ישחוט עליו: ט] א"ד אמר ר"פ לא תימא בשעת רדיפה אין שלא בשעת רדיפה לא אלא לאחר רדיפה נמי מ"ט צעריה הוא דקא מדכר: י] אמר רב פפא אכל: יא] תנינא חוטין החיצונות אות ה' נמחק: יב] שנעקרו. ס"א הפנימות שנעקרו מ"ט: יג] אמר רבא רב פפא נמי: יד] נאמנין רועי כהנים: טו] שהרי טהרותיו מונחות: טז] תיבת היה נמחק: יז] נפל בו מאליו: יח] לדעת שהמטיל את המום נתכוין: יט] דמשמע שיטיל בו: כ] תומם עם העובד כוכבים ואומרים ראה זקן זה לא ישחט לעולם: כא] ואפילו הוא כהן: כב] עד שיקדשנו רחם: כג] ויכול להטיל בו מום: כד] ואזניו קטנות ואינן: כה] על מומין שבגלוי: כו] שקורין ניי"ל החיצונות: כז] חוטמו שנפגמו שניטל מהם: כח] תיבת אותן נמחק: כט] חבואות הם בפה: ל] עליו רשב"ג ור"מ: לא] נאמנין ה"ק רועים שהם ישראלים נאמנים עליו ואפילו הן: לב] לחוש מדישא האוזן: לג] לא דיש לו: לד] באודניה אימר דרך צדעים: לה] מיעוט הראש אין לו לחוש שמא יצא ראשו ורובו וחזר והאי אימר הוי כמו: לו] וחיישינן שמא: לז] ממונות ואומר רבי דרבא דהכא: לח] כוכבים וחזר ויצא: לט] נמי כי יצא רוב: מ] ונתחייב במה שהטיל מום: מא] הא דרבא כרב הונא לשון הרא"ש: מב] שדי ביה מומא: מג] הוי ס"א ההיא נמי: מד] דפשיט ליה דקודם כו': מה] להפקיע ממנו קדושת כו' מכירה דעכו"ם להנך:

◆

רבינו גרשום (המשך)

דאמר אא"כ נעשה בו מום קרי מסיח לפי תומו: היה בכור. איל רודפו לנגחו ובעטו הנרדף כדי להבריחו ממנו ועשה בו מום הרי זה ישחט עליו דלא נתכוון לעשות בו מום: צעריה הוא דמדכר. מה שנגחו ומחמת כן הוא בועטו ואינו מתכוין למום ולישרי קמ"ל דלא: מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא כולו לאויר העולם. כי היכי דלא ליתו ביה לידי תקלה. אבל אחר שיצא כולו אסור. דהא קידשוהו כותלי רחם: באודניה. לפי שהגדי אזניו גדולות ומוציאן חוץ לרחם קודם שאר אבריו ויכול להטיל בהן מום וכן אימרא מוציא שפתיו קודם: אימר דרך צדעיו נפק. והוציא צדעיו ואזניו קודם שאר אבריו: אי צרם שפתיו והאשה אכיל לא מיתחזי במומא וכשאוכל אינו מיתחזי: החוטין. השיניים החיצונות שעומדות לפני הפה: וכשנגממו. שנחתכו והעיקרין קיימין: והפנימיות. שינים שנעקרו לגמרי הוי מום: רועים ישראל נאמנין. לומר מעצמו נעשה מום זה ומום זה התירו חכם: רועים כהנים אין נאמנין דחשודין הן להטיל מומין: [illegible] מיניה בי רביה כהן: וה"ה כהן לכהן. כהן לכהן דאין נאמנין דחיישינן לגומלין דשמא זה מתכוין להתיר בכורו כדי שיחזור זה למחר ויעיד על בכורו של זה ויתירו: ואתא רבן [שמעון בן] גמליאל למימר נאמן הוא על של חבירו ולא של עצמו [illegible] אמר רועי ישראל והן כהנים. כלומר רועין של ישראל ואותן רועין הוויין כהנים נאמנין.

א) נ"ל זכר של רחלים זקן. היינו בכור שלא היה בו מום. ושערו מדולדל וכו'.